

QORTI KOSTITUZZJONALI

IMĦALLFIN

**ONOR. IMĦALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
(Aġent President)**

**ONOR. IMĦALLEF NOEL CUSCHIERI
ONOR. IMĦALLEF JOSEPH ZAMMIT MCKEON**

Seduta ta' nhar it-Tnejn 14 ta' Diċembru 2015

Numru

Rikors numru 18/2014 TM

Samuel Onyeabor

v.

Avukat Ġenerali

1. Dan huwa appell tal-Avukat Ġenerali minn sentenza mogħtija fis-16 ta' Jannar 2015 mill-Prim' Awla tal-Qorti Ċivili fil-kompetenza kostituzzjonali tagħha li kkundannatu jħallas lill-attur is-somma ta' ħamest elef euro (€5,000) bħala kumpens għall-ksur tal-jedd tiegħu imħares taħt l-Art. 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta ["il-Kostituzzjoni"] u l-Art. 6 tal-Konvenzjoni għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali ["il-Konvenzjoni"] minħabba dewmien fi proċeduri kriminali billi l-proċess ta' kumpilazzjoni quddiem il-Qorti tal-Maġistrati bħala

Qorti Istruttoria kienu għadu ma ngħalaqx meta nfetħet il-kawża fl-2014, għalkemm l-attur kien tressaq quddiem il-Qorti b'arrest fl-2008.

2. L-ewwel Qorti fissret hekk ir-raġunijiet għala sabet ksur tal-jedd għal smiġħ fi żmien raġonevoli u kkundannat lill-konvenut iħallas kumpens għal dan il-ksur:

“F'din il-kawża r-rikorrent akkużat b'kospirazzjoni fit-traffikar tad-droga qed jilmenta li l-proċess kriminali tiegħu li beda fi Frar 2008, u għadu mhux konkluz, qed idum wisq. Qed jilmenta wkoll mill-fatt li dam ħafna taħt arrest preventiv, u qed jilmenta wkoll li mhux qed jitħalla jsiefer biex jagħmel intervent mediku.

“Illi b'dawn il-proċeduri r-rikorrent, kif ingħad, qed jilmenta prinċipalment mid-dewmien fil-proċeduri pendenti kontra tiegħu. B'mod ġenerali, biex jiġi determinat jekk is-smiġħ f'xi proċeduri quddiem il-Qorti sarx fi żmien raġonevoli kif miktub mill-artikolu 39(2) tal-Kostituzzjoni u mill-artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropea, wieħed irid iqis iċ-ċirkostanzi kollha partikolari f'dawk il-proċeduri, u b'mod partikolari:

- “1. in-natura u/jew kompleksità tal-kaz in kwistjoni;
 - “2. il-kondotta tal-partijiet fil-kawża; u
 - “3. il-mod kif dawk il-proċeduri ġew trattati u kondotti mill-awtorità ġudizzjarja stess.
- “... ..

“F'dan il-kaz, għandu jingħad ukoll li r-rikorrent għamel żmien twil taħt arrest preventiv, li skond il-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem ikun jirrikjedi aktar speditezza min-normal fit-trattazzjoni tal-kaz.

“Ir-rikorrent tressaq il-Qorti taħt arrest fl-2008 b'akkużi marbutin mat-traffikar tad-droga, u sal-lum, seba' snin wara, il-kumpilazzjoni għadha ma għalqitx. Il-prosekuzzjoni kienet iddikjarat illi kienet għalqet il-provi kemm fl-2012 kif ukoll fl-2013 iżda dawn reġgħu “infetħu” mill-ġdid fuq talba tal-Avukat Ġenerali. L-ammont ta' droga huwa, veru, wieħed qawwi u l-investigazzjoni kienet komplessa tant li damet sejra erbat ijiem bla waqfien. Il-kaz quddiem il-Qorti tal-Maġistrati ma kellux però jdum seba' snin bid-diversi persuni jtilgħu jixhdu f'tit kull tant żmien, anke jekk kien hemm hafna xhieda x'jinstemgħu. Kif jiġri s-soltu f'kazijiet simili, il-kaz għamel diversi traġetti bejn l-uffiċċju tal-Avukat Ġenerali u l-Qorti, u diversi xhieda li setgħu u kellhom

jinstemgħu f'seduta waħda – debitament ippjanata u kawtelata minn indħil ta' xogħol iehor – ġew mismugħa f'diversi seduti u fuq medda twila ta' żmien.

“Sfortunatament, bis-sistema ġudizzjarja attwali, dan mhux dejjem hu possibbli. Din il-Qorti tagħmel tagħha l-kummenti li għamlet dan l-añħar din il-Qorti fil-kawża Holmes v. Avukat Ġenerali deċiża fit-3 ta' Ottubru 2014, fis-sens li, ġeneralment, id-dewmien hu rizultat ta':

“i. Ftit li xejn poter li għandha l-Qorti istruttorja biex tikkontrolla l-mod u r-ritmu li bih jingabru l-provi tal-prosekuzzjoni fl-istadju tal-kumpilazzjoni. Pjuttost tista' tgħid li l-kontroll qiegħed f'idejn l-Avukat Ġenerali.

“ii. Hu evidenti li l-uffiċċju tal-Avukat Ġenerali stess hu *under-staffed* u minkejja l-avukati jagħmlu ħilithom biex jipprovaw ileħħqu. F'każ bħal dan l-impressjoni li tiegħu l-Qorti hu li kemm-il darba rinviju jsir biex ikun sar fit-terminu kontemplat mil-liġi u mbagħad wieħed jara wara (*better safe than sorry*).

“iii. Volum ta' kawżi li jrid jisma' u jiddeciedi ġudikant. Jekk il-ġudikant ser jibqa' mgħobbi kif inhu b'mijiet ta' kawżi u fl-istess ħin jibqa' jirċievi kawżi godda, apparti xogħol iehor, ser jibqa' jkollna każijiet bhal dan. F'xenarju simili m'huwiex possibbli li f'kull każ jiġi garantit smiġħ xieraq fi żmien raġonevoli. Din hi r-realtà, isiru kemm isiru emendi fil-liġi tal-proċedura u inizjattivi oħra fil-qasam amministrattiv tal-Qorti.

“Dewmien li fih innifsu qiegħed iwassal sabiex din il-Qorti kontinwament tiġi rinfacċjata b'kawżi simili fejn biex tasal għal deċiżjoni jkollha toqgħod teżamina volumi ta' atti li jkun u ngabru matul is-snin li fih innifsu jieħu ż-żmien.”

“Kif ingħad diversi drabi mill-qrati tagħna u mill-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem, huwa l-istat li għandu obbligu li jindirizza dawn in-nuqqasijiet (ara Salessi v. Italy, deċiża mill-Qorti Ewropeja fis-26 ta' Frar 1993 u Busuttil v. Avukat Ġenerali, deċiża minn din il-Qorti fit-2 ta' Lulju 2013, fost oħrajn). Kwindi, bħala regola, huwa l-istat li jrid iwieġeb għal dewmien żejjed fil-proċeduri ġudizzjarji.

“Wara li l-Qorti rat l-atti tal-proċeduri kriminali, tasal għal konkluzjoni li l-każ tar-rikorrent ma kellux jieħu dawk is-snin kollha u għadu ma ġiex deċiż definittivament. Dan apparti li mill-atti tal-proċeduri kriminali ma jirriżultax li r-rikorrent kellu xi ħtija għalfejn il-każ dam daqshekk. F'ħajja ta' bniedem sitt snin huma ħafna. Sitt snin ta' incertezza tiela' u nieżel il-Qorti għas-seduti, għaliex dik hi s-sistema. Dewmien f'kull xorta ta' proċeduri ġudizzjarji jimmina l-ġustizzja, iżda dewmien fi proċeduri kriminali, fejn il-libertà tal-bniedem hi in diskussjoni, m'għandux jiġi tollerat. Wieħed irid jiftakar ukoll li r-rikorrent hu barrani u mill-provi hu evidenti li ma għandu l-ebda rabta ma' Malta. Din iċ-ċirkostanza tkompli tiggrava s-sitwazzjoni.

“Kien hemm diversi rinviġi tal-każ, tant li, sas-seduta li fiha ngħalqu l-provi quddiem din il-Qorti, l-att tal-akkuża kien għadu ma ħarigix. F’sena, bħala regola, kull każ idum sitt xhur quddiem l-Avukat Ġenerali u sitt xhur quddiem il-Qorti, sistema li ma tħallix lill-Qorti fejn timmanuvra meħud kont il-volum kbir ta’ xogħol li jkollha, u ma jidhrix li qatt saret insistenza li dan il-każ jitmexxa bid-debita speditezza. Hemm ħafna raġunijiet għal dan, kif spjegat aktar qabel; però, jibqa’ l-fatt li r-rikorrent dam 22 xahar taħt arrest preventiv u sa issa, kważi seba’ snin, għadu ma jafx fejn qiegħed. Għal dan id-dewmien irid jingħata kumpens finanzjarju bħala rimedju.

“Il-fatt li r-rikorrent dam 22 xahar taħt arrest preventiv huwa wkoll każ ta’ dewmien żejjed. Ġie kemm-il darba enfasizzat li persuna akkużata trid tinżamm taħt arrest preventiv għal dak il-minimu neċessarju biex jiġi salvagwardat il-proċess xieraq, però dan iż-żmien m’għandux jiġġedded biex tiġi moqdiya l-prosekuzzjoni jew is-sistema ġudizzjarja li, forsi, ma tippermettix trattazzjoni ta’ kull każ fi żmien qasir. Il-Qorti li tkun qed tisma’ talba għal ħelsien mill-arrest ma tridx tikkondizzjona ruħha bis-sistema li qed tiġi mgiegħla taħdem fiha, iżda trid tqis il-każ skont iċ-ċirkostanzi tiegħu, u tipprovi għall-ħelsien mill-arrest, taħt kundizzjonijiet xierqa, jekk tara li l-każ qed ikarkar wisq.

“Fil-kuntest tal-ilment tar-rikorrent marbut mal-problemi ta’ saħħa li għandu, din il-Qorti ma tarax li għandu raġun. Minn meta r-rikorrent sar jaf bil-problema li jbati biha, ingħata l-kura meħtieġa u sarulu t-testijiet li t-tobba dehrilhom neċessarji. Ġie deciż li ssirlu operazzjoni, iżda hu rrifjuta li din issir hawn Malta qabel ma jieħu opinjoni oħra barra minn Malta. Il-Qorti tal-Maġistrati talbet li konsulenti mediċi fil-materja jtilgħu jixhdu quddiemha, u dawn ikkonfermaw li l-operazzjoni li kellu bżonn ir-rikorrent ġieli saret u tista’ ssir hawn Malta. Għall-bidu kien hemm problema bid-dewmien biex tkun tista’ ssir l-operazzjoni, però, fuq insistenza tal-Qorti, sarlu appuntament aktar viċin. Ir-rikorrent, però, ma riedx li ssirlu l-operazzjoni hawn Malta.

“Din il-Qorti issib li dan ir-rifjut mhux raġonevoli. Meta f’pajjiż teżisti sistema medika tajba, kif teżisti f’Malta, u l-intervent ikun ippjanat li jsir f’qasir żmien, l-insistenza ta’ dak li jkun li bilfors irid li ssirlu l-operazzjoni f’pajjiż barrani ma tistax titqies waħda li timmerita konsiderazzjoni. Is-sitwazzjoni medika f’pajjiżna hija rispettata u mfaħħra anke fl-esteru, b’unika problema tkun marbuta mad-dewmien biex isiru ċerti interventi. F’dan il-każ ir-rikorrent kien ingħata preferenza, iżda xorta għażel li jirrifjuta l-operazzjoni b’insistenza li jmur l-Olanda. Ir-rikorrent ma weriex li f’Malta ma kienx se jingħata l-aħjar kura skont iċ-ċirkostanzi tiegħu, u ebda persuna ma tista’ tinsisti li għandha dritt tiegħu a *second opinion* barra l-pajjiż, meta din ma ġietx meqjusa bħala neċessarja mill-konsulenti Maltin.

“Dan l-aggravju qiegħed, għalhekk, jiġi miċħud.

“Fid-dawl ta’ dawn il-konsiderazzjonijiet, din il-Qorti tara li għandha tillikwida danni morali minħabba d-dewmien, u, għal dan il-fini, qed tiffissa kumpens ekwivalenti għal €5,000.

“Għaldaqstant, għar-raġunijiet premissi, tiddisponi mit-talbiet attriċi billi tilqa’ l-istess talbiet kif dedotti (limitament kif ingħad qabel) u għall-fini tat-tieni u t-tielet talba tillikwida l-kumpens fis-somma ta’ €5,000 bħala rimedju għad-dewmien li r-rikorrent garrab fis-smiġħ tal-każ tiegħu.

“L-ispejjeż tal-kawża jibqgħu bla taxxa bejn il-partijiet.”

3. L-Avukat Ġenerali appella minn din is-sentenza b’rikors tal-5 ta’ Frar 2015 li għalih l-attur wieġeb fit-18 ta’ Mejju 2015. L-aggravji tal-appell huma i. illi ma hemmx ksur tal-jedd għal smiġħ fi żmien raġonevoli, u ii. illi f’kull każ ir-rimedju mogħti ma huwiex wieħed xieraq.

4. L-ewwel aggravju ġie mfisser hekk:

“Illi ma huwiex kontestat li l-artikolu 5 tat-Konvenzjoni Ewropea jesigi bħala parti mill-kunċett ta’ smiġħ xieraq li deċiżjonijiet li jkunu jinvolvu tilwimiet ta’ natura ċivili u anke dawk ta’ natura kriminali jiġu maqtugħa fi żmien raġonevoli. Il-ħeffa fl-għeluq ta’ proċeduri ġudizzjarji jifforma parti integrali mill-jedd ta’ smiġħ xieraq għaliex dan iħares lill-partijiet minn dewmien proċedurali eċċessiv u sabiex l-amministrazzjoni tal-ġustizzja b’mod ġenerali ma tiġix perikolata u wisq aktar imnaqqsqa kemm mill-kredibbiltà u mill-effettività tagħha.

“Illi mat-trapass taż-żmien il-Kummissjoni u l-Qorti Ewropea stabbilew ċertu fatturi li għandhom jiġu meqjusa biex jiġi determinat jekk kienx hemm dewmien irraġonevoli jew le. Dawn il-fatturi jinkludu: -

- “a. in-natura u / jew kompleksità tal-każ inkwistjoni;
- “b. l-imġieba proċesswali tal-partijiet fil-kawża; u
- “ċ. il-mod kif dawk il-proċeduri ġew trattati u kondotti mill-awtorità ġudizzjarja stess.

“Illi l-esponent huwa tal-umli fehma li għalkemm l-ewwel onorabbli Qorti elenkat u irrikonoxxiet dawn il-fatturi u l-prinċipji legali li għandhom jiġu kkunsidrati f’kawżi li jirrigwardaw dewmien f’proċess ġudizzjarju, meta hija effettivament għaddiet biex teżaminahom fid-dawl taċ-ċirkustanzi partikolari ta’ dan il-

każ, ftit li xejn daħlet *funditus* fihom u għalhekk ma waslitx għal konkluzjoni ġusta.

“Illi ibda biex li dwar l-ewwel fattur u *cioè* dak li jirrigwarda n-natura u l-komplessità tal-kawża l-Qorti qalet biss li l-ammont ta' droga huwa wieħed konsiderevoli u li l-investigazzjoni kienet fil-fatt waħda komplessa. L-esponent jargumenta li għal-każ in diżamina dan il-fattur huwa wieħed kruċjali sabiex jiġi determinat jekk hemmx dewmien irragonevoli jew le. F'dan l-isfond l-esponent ser jagħmel referenza għall-fatti sabiex wieħed jifhem aħjar il-komplessità ta' dan il-każ.

“FI-1 ta' Frar 2008 il-pulizija rċiviet informazzjoni li Uffiċjali tad-Dwana ġewwa l-Ajruport Internazzjonali ta' Malta waqqfu lil Aulis Zopp u Janno Aun, żewġ persuni ta' nazzjonalità Estonjana, minħabba suspett li fil-bagalji tagħhom kienu qed iġorru d-droga. Huma kienu waslu Malta b'titjira minn Tripoli, Il-Libja. Iż-żewġ persuni in kwistjoni ġew arrestati u nfethet ukoll inkjesta maġisterjali. Ta' min wieħed iġhid li d-droga li kienu qed iġorru irriżultat li kienet kokajina fl-ammont ta' kważi 6 Kg li effettivament hija waħda mill-ikbar qabdiet ta' droga kokajina f'Malta. Dan l-ammont jiswa iżjed minn ħames mija, tlieta u disgħin elf, erba' mija u erbgħa u tletin euro (€593,434) kif ġie stabbilit mill-espert tal-Qorti. Meta dawn il-persuni ġew mitkellma mill-pulizija huma wrew ix-xewqa li jikkoperaw mal-awtoritajiet Maltin sabiex jiġu arrestati persuni oħra involuti f'dan iċ-ċirku internazzjonali ta' traffikar ta' droga. Fil-fatt il-pulizija ġabu wkoll awtorizzazzjoni mingħand il-maġistrat tal-għassa biex *ai termini* tal-artikolu 308 *et seq.* tal-Kap. 101 ikunu jistgħu ikomplu l-investigazzjoni tagħhom bl-għajnuna taż-żewġ Estonjani. Sussegwentement u kif kien ippjanat, l-imsemmija Aulis Zopp u Janno Aun marru fil-lukanda *Fortina Hotel* tas-Sliema biex minn hemmhekk jistennew terzi persuni jiġu għad-droga li huma kienu ġabu f'Malta u dan kollu taħt is-sorvelljanza kontinwa tal-pulizija. Fil-fatt din l-operazzjoni wasslet biex il-pulizija tarresta wkoll żewġ persuni oħra ta' nazzjonalità Niġerjana li kienu qed joqogħdu Malta u *cioè* lil Chima Dozie u Ferdinand Onovo. Bl-informazzjoni li Ferdinand Onovo ta lill-pulizija ġie stabbilit li persuna oħra kellha tiġi Malta minn Brussels proprju biex tiġbor id-droga in kwistjoni. Din il-persuna irriżulta li kien ir-rikorrenti Samuel Onyeabor li wasal Malta minn Brussels fl-4 ta' Frar 2008 u ġie arrestat. Għalhekk komplessivament din l-investigazzjoni wasslet għas-sejba ta' ammont kbir ta' droga kokajina (6 Kg), għall-arrest ta' ħames persuni ta' nazzjonalità barranija fosthom ir-rikorrenti u damet sejra erbat ijiem bla waqfien. Wieħed irid iġhid ukoll li r-rikorrenti Samuel Onyeabor ma kellux fiżikament id-droga fuqu; anzi qed jiġi allegat li hu ġie minn Brussels proprju bl-intenzjoni li jinvolvi ruħu f'Malta fit-traffikar tas-6 Kg droga kokajina. Din l-investigazzjoni kienet partikolarment komplessa u diffiċli anke għaliex il-pulizija kellhom joqogħdu ferm attenti li l-

persuni involuti ma jiġhomx suspett li dan it-traffikar ta' droga kien qed iseħħ taħt il-kontroll u sorveljanza tagħhom;

“Illi l-konsegwenza ta' din l-investigazzjoni komplessa hija riflessa wkoll fil-proċeduri ta' kumpilazzjoni li qed jirriżultaw komplessi wkoll. Fil-proċeduri in diżamina l-prosekuzzjoni kellha ttella' diversi persuni li ħadu sehem attiv f'din l-operazzjoni inkluż l-esperti li tqabdu fl-inkjesta maġisterjali, l-esperti li tqabdu waqt l-istess kumpilazzjoni u wħud mill-persuni li ġew arrestati in konnessjoni ma' dan il-każ. Minn eżami tal-proċess kriminali jirriżulta *ictu oculi* li l-volum ta' dokumenti u xieħda jindika li kien hemm bżonn żmien twil biex din l-istess evidenza tingabar. Dawn huma kollha fatturi li minnhom innifishom jirrikjedu ċertu żmien u żgur li ma jistgħux jittieħdu b'mod leġġer tenut kont tas-serjeta' tal-każ.

“Illi però dwar dawn iċ-ċirkostanzi kollha l-ewwel onorabbli Qorti ma ssemmi assolutament xejn u anzi tagħti kważi l-impressjoni li dan hu proċess ġudizzjarju *di facile spedizione* li jista' jiġi konk'luz f'qasir żmien.

“Illi dwar il-fattur l-ieħor li jirrigwarda l-imġieba tal-partijiet fil-kawża, l-ewwel onorabbli Qorti jidher li tefgħet il-ħtija kollha fuq l-uffiċċju tal-Avukat Ġenerali. L-ewwel onorabbli Qorti injorat għal kollox il-fatt li fil-kors tal-proċeduri kriminali in diżamina nqalgħu ċirkostanzi li kienu indipendenti mill-votontà tal-partijiet involuti u anke tal-istat. L-esponent huwa tal-umli fehma li minn eżami tat-verbali tas-seduti jirriżulta li matul is-snin inqatlgħu diversi ċirkostanzi li għamluha diffiċli biex il-proċess jitħaffef, inkluż ċirkostanzi li wieħed diffiċli li jkollu kontroll fuqhom. Fil-fatt kien hemm numru ta' seduti li ġew differiti mill-Qorti tal-Maġistrati minħabba fost oħrajn indisposizzjoni tal-maġistrat sedenti jew tal-uffiċċjal prosekutur minħabba raġunijiet ta' saħħa jew ta' urġenza f'każijiet oħra. Apparti dan f'numru ta' seduti anki r-rikorrent stess ma deherx, però mill-atti ma jirriżultax li hu għamel xi lment formali biex il-proċess jitħaffef u anzi kien hemm ukoll seduti li ġew utilizzati mhux biex jittellgħu l-provi iżda biex tiġi determinata talba tar-rikorrenti dwar il-kundizzjoni medika tiegħu.

“Illi għalhekk li jekk wieħed kellu jassorbi dawn il-konsiderazzjonijiet kolha fuq imsemmija, liema fatturi ma ngħatawx piż mistħoqq mill-ewwel Qorti, l-esponent huwa tal-umli fehma li kien inġust li l-ewwel onorabbli Qorti waslet għall-konklużjoni li hemm leżjoni tad-drittijiet fundamentali a bażi ta' nuqqasijiet fis-sistema ġudizzjarja u partikolarment minħabba l-uffiċċju tal-Avukat Ġenerali.”

5. Huwa minnu illi l-każ kien x'aktarx kompless u kien jeħtieġ ċerta tnejjija. Madankollu, dan ma jfissirx illi seba' snin kienu

meħtieġa biex il-proċess, mhux jintemm, iżda jitwassal sal-istadju li għall-inqas jinħareġ l-att ta' akkuża. Fil-fatt eżami tal-proċess ta' kumpilazzjoni juri illi d-dewmien kien mhux minħabba l-komplessità tal-każ jew minħabba l-volum ta' xieħda, iżda minħabba l-mod kif il-proċess tmexxa, li juri illi n-nuqqas aktar milli f'parti jew f'oħra qiegħed fis-sistema nnifsu, li ma jhallix li proċess jibda u jintemm iżda jtkarkar: il-ġbir tax-xieħda jsir bin-nifs, seduti jinħlew billi jinstema' biss xhud wieħed għal ftit minuti, seduti oħra jkollhom jithassru għax lill-Qorti stess jew lill-Prosekuzzjoni jidhlihomm xogħol ieħor aktar urgenti u jithassru wkoll seduti għal raġunijiet varji. Naturalment, aktar ma l-proċess jieħu fit-tul, aktar tqum il-possibilità li jinqalgħu ostakoli, li jkomplu jwasslu għal aktar dewmien.

6. Din il-Qorti, bħall-ewwel Qorti, tapprezza illi l-volum ta' xogħol u n-nuqqas ta' riżorsi jwasslu għal sitwazzjoni fejn ma jibqax possibbli li kull każ jingħata l-attenzjoni indiviża biex jitmexxa b'heffa u bla heħla ta' żmien. Iżda dan ma huwiex ġustifikazzjoni; anzi jfisser illi l-Istat qiegħed jonqos mill-obbligu tiegħu li jara li s-sistema ġudizzjarju jkollu r-riżorsi kollha meħtieġa biex jista' jimxi b'heffa u b'effiċjenza waqt li fl-istess ħin jitharsu l-interessi tal-ġustizzja. Ma nistgħux ma ngħidux ukoll, iżda, illi hemm nuqqasijiet ukoll min-naħa tal-operaturi tas-sistema, għax hija l-inerzja li twassal biex l-affarijiet inkomplu nagħmluhom b'dan il-

mod “għax dejjem hekk sar”, u għalhekk, għalkemm nafu li jsiru
ħażin, inkomplu nagħmluhom hekk.

7. Il-Qorti għalhekk taqbel mar-raġunament tal-ewwel Qorti li waslet
għall-konklużjoni li żmien ta’ seba’ snin biex imqar jinħareġ l-att
ta’ akkuża huwa żmien twil wisq li ma jstax jitqies bħala żmien
raġonevoli, aktar u aktar fil-kuntest ta’ proċeduri kriminali bħal
ma huma dawk li dwarhom saret din il-kawża tallum.
8. L-ewwel aggravju huwa għalhekk miċħud.
9. It-tieni aggravju jolqot ir-rimedju mogħti mill-ewwel Qorti u ġie
mfisser hekk:

“... .. il-kumpens fl-ammont ta’ 5,000 euro li ffissat l-ewwel
onorabbli Qorti għad-dewmien huwa manifestament esaġerat u
żbaljat u kellu jkun ferm inqas. L-appellat ippreżenta r-rikors
promotur fil-25 ta’ Frar 2014 u għalhekk kienu laħqu għaddew
sitt snin mill-bidu tal-proċeduri kriminali. Għalkemm huwa minnu
li sitt snin m’huwiex perjodu qasir lanqas wieħed jista’ jgħid li
huwa wieħed esaġerat meta tikkunsidra li fis-sistema ġudizzjarja
tagħna kien hemm kawżi li ħadu ħafna iktar żmien sabiex jiġu
deċiżi.

“Issa f’dan il-każ l-ewwelonorabbli Qorti ma indikatx fuq liema
bażi hija waslet għall-ammont ta’ 5,000 euro. Dan l-ammont ġie
mniżżel fil-parti deċiżjonali tas-sentenza mingħajr ebda
spjegazzjoni ta’ xejn.”

10. L-Avukat Ġenerali mbagħad jelenka numru ta’ kawżi li damu
aktar minn dik li dwarha saret il-kawża tallum u fejn ingħata
kumpens anqas minn ħamest elef euro, u jkompli hekk:

“... .. meta wieħed iqabbel il-kumpens mogħti mill-ewwel
onorabbli Qorti fis-sentenza appellata mal-kumpens mogħti mill-
qrati tagħna tul dawn l-aħħar snin isib li l-kumpens mogħti fil-
kawża odjerna huwa wieħed manifestament għoli ħafna u allura

dato ma non concesso jinstab li kien hemm ksur tad-drittijiet fundamentali tal-appellat, il-kumpens għandu jkun ferm inqas minn dak stabbilit mill-ewwel onorabbli Qorti, sabiex dan jirrifletti l-każistika tal-aħħar deċennju u jkun hemm uniformità fis-sentenzi.”

11. L-attur wieġeb hekk:

“Argument ieħor li qajjem l-Avukat Ġenerali huwa li l-kumpens huwa wieħed esaġerat ħafna u għandu jkun ferm anqas u dan sabiex jirrifletti l-każistika tal-aħħar deċennju u għandu wkoll ikun hemm uniformità fis-sentenzi; bir-rispett kollu dan huwa argument li assolutament ma jregġix kemm għall-fatt li l-kumpens ta’ ħamest elef euro (€5,000) m’huwiex għoli kif ukoll għall-fatt li f’Malta m’hawnx liġi ta’ precedent.

“Illi l-onorabbli Qorti dejjem bir-rispett kbir għandha ssib il-kuraġġ u tikkundanna l-aġir tal-Avukat Ġenerali għax jidher ċar illi l-Avukat Ġenerali jhossu komdu jhalli l-kawżi jdumu u qatt ma jiġi ikkundannat u b’hekk qiegħed jitħalla jkompli jabbuża mill-posizzjoni tiegħu. Ir-*rule of law* għandha tapplika għal kulhadd u ħadd m’għandu jippretendi li hu *above the law*.

“Għalhekk dejjem bir-rispett din l-onorabbli Qorti għandha tibgħat messaġġ ċar lill-Avukat Ġenerali u tissanzjonah fejn qiegħed jagħmel ħażin u b’hekk iżommu ferm għoli d-drittijiet tal-nies.

“Illi huwa ben fatt mill-riċerka li għamlet il-kummissjoni tal-Ewropa li Malta tirrankja fil-qiegħ tal-lista tad-dewmin fil-qrati u li għalhekk jekk ma jkunx hemm ebda sanzjonijiet kontra dan id-dewmin żgur li ser nibqgħu nirrankjaw fejn konna.”

12. Il-Qorti tosserva qabel xejn illi l-proċeduri penali kontra l-attur

għadhom ma nqatgħux: id-dewmien li dwaru tat kumpens l-ewwel Qorti ma kienx id-dewmien biex finalment jintemmu l-proċeduri iżda d-dewmien biex jinħareġ l-att ta’ akkuża. Fi kliem ieħor, il-proċeduri kontra l-attur fadlilhom aktar żmien biex jintemmu.

13. Għandu jingħad ukoll illi l-problema tad-dewmien huwa wieħed

sistematiku u mhux xi ħaġa li laqtet biss lil dan il-każ partikolari.

In-nuqqas tal-istat huwa għalhekk aktar gravi, u jsir aktar gravi jekk, minkejja l-ħafna episodji ta' dewmien li dwarhom ingħatat kundanna minn dawn il-qrati, il-problema jibqa' ma jiġix indirizzat. Wieħed għalhekk jistenna illi aktar ma jkomplu jinġiebu episodji ta' dewmien il-*quantum* tal-kumpens għad-danni morali jkompli jogħla.

14. Meqjus dan kollu, u billi wkoll danni ta' ħamest elef euro (€5,000) ma jurux nuqqas ta' relatività mal-*quantum* ta' danni likwidati f'kawzi oħra li jixbhu lil din tallum, il-Qorti qiegħda tiċhad dan l-aggravju.

15. Il-Qorti għalhekk tiċhad l-appell u tikkonferma s-sentenza appellata.

16. L-ispejjeż tal-ewwel grad jibqgħu regolati kif iddisponiet is-sentenza appellata; l-ispejjeż tal-appell iħallashom il-konvenut.

Giannino Caruana Demajo
Agent President

Noel Cuschieri
Imħallef

Joseph ZammitMcKeon
Imħallef

Deputat Registratur
mb